

Utlåtande 2009: RI (Dnr 224-1869/2008)

Rökfri arbetstid för personal som arbetar med barn, äldre och människor med funktionsnedsättning

Motion av Stefan Nilsson (mp) (2008:58)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande
Motion (2008:58) av Stefan Nilsson (mp) om Rökfri arbetstid för personal som arbetar med barn, äldre och människor med funktionsnedsättning anses besvarad med vad föredragande borgarrådet anfört.

Föredragande borgarrådet Sten Nordin anför följande.

Ärendet

Stefan Nilsson (mp) har lämnat in en motion (2008:58) i vilken föreslås att kommunfullmäktige ska besluta om rökfri arbetstid för personal som arbetar med barn, äldre och människor med funktionshinder samt att alla anställda som vill sluta röka ska erbjudas rökavvänjningskurser utan kostnad.

Beredning

Motionen har remitterats till stadsledningskontoret, utbildningsnämnden, äldre- och funktionsnedsättningsnämnden samt till stadsdelsnämnderna för Enskede-Årsta-Vantör och Östermalm.

Stadsledningskontoret konstaterar att det i finansborgarrådets förslag till budget för 2009 föreslås att staden startar ett arbete för rökfri arbetstid som på sikt för längre än vad som anförs i motionen.

Utbildningsnämnden delar motionärens uppfattning om tobaksrökning som ett allvarligt folkhälsoproblem och anser att en rökfri arbetstid vid ett eventuellt genomförande bör omfatta samtliga anställda i staden. Nämnden konstaterar att det av motionen inte framgår om den rökfria arbetstiden ska ske genom ett förbud eller hävdas på annat sätt. Vid ett förbud måste klargöras hur ett sådant ska upprätthållas.

Äldrenämnden konstaterar att rökförbud på exempelvis äldreboenden sannolikt skulle innebära en trevligare miljö för de äldre, vilket i sin tur kan komma att öka den upplevda kvaliteten i omsorgen. Nämnden konstaterar vidare att det i finansborgarrådets förslag till budget för 2009 föreslås att ett arbete startas som på sikt för längre än vad som anförs i motionen.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd är positiv till motionärens förslag och anser att staden bör överväga om rökfri arbetstid ska vara en del i stadens policy. Stadsdelsnämnden kommer för egen del undersöka möjligheterna att mer systematiskt erbjuda rökavvänjningskurser till anställda som vill delta i detta.

Östermalms stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslaget. Rökfri arbetstid planeras införas för samtliga stadsdelsnämndens verksamheter, kompletterat med erbjudande till rökare/snusare om olika former av stöd.

Mina synpunkter

Motionären lyfter en angelägen och högst aktuell fråga. Tobaksprevention är inte enbart motiverat ur ett folkhälsoperspektiv, utan i hög grad viktig även inom kommunala verksamheter, såväl för brukare av kommunala tjänster som för kommunen som arbetsgivare.

Samtidigt är det väsentligt att understryka att rökstopp är ett individuellt beslut och inte något som arbetsgivaren kan forcera fram. Däremot kan arbetsgivaren såväl stimulera rökstopp som införa restriktioner under arbetstid. Kommunen kan införa restriktioner för rökning på arbetstid och riktlinjer för rökfria miljöer inom kommunens verksamheter.

Med vetskap om tobaksrökningens negativa hälsoeffekter, inte bara för rökaren själv, utan även för omgivningen, är det uppenbart olämpligt att personal som arbetar nära brukare inom exempelvis äldreomsorgen, förskolan och skolan röker på arbetstid. I förskolan och skolan är en rökfri miljö eftersträvningsvärd inte endast av hälsoskäl utan också för att stävja rökning bland unga. För äldreomsorgens vidkommande är en rökfri miljö lika uppenbart medicinskt motiverad som inom landstingets slutenvård.

Vad avser olämpligheten av rökning inom stadens brukarorienterade verksamheter är jag således i högsta grad ense med motionären. Emellertid anser jag i likhet med bland annat utbildningsnämnden att det inte är rimligt att i arbetet för en rökfri arbetsmiljö särskilt peka ut vissa personalkategorier. Arbetet för att stävja tobaksrökning på arbetstid bör omfatta samtliga stadens verksamheter och medarbetare.

För att upplevas som legitimt måste det tobakspreventiva arbetet förankras väl med såväl arbetsledning som de fackliga organisationerna. Detta avser inte minst den praktiska implementeringen av en rökfri arbetsmiljö, inklusive eventuella sanktioner vid bristande efterlevnad.

Sammanfattningsvis ser jag framför mig att de tobakspreventiva åtgärderna i Stockholms stad på sikt går längre än vad motionären efterlyser. Som framgår av stadens budget för innevarande år är ambitionerna för rökfri arbetstid i Stockholms stad höga. Detta motiveras också för staden som arbetsgivare i och med att minskad rökning bland medarbetarna är en hälsofråga med stor betydelse för sänkt sjukfrånvaro. Ett ärende i denna fråga bereds för närvarande inom staden och väntas nå kommunfullmäktige för beslut i början av 2010. Jag anser mot denna bakgrund att motionärens yrkanden kan anses fullgott besvarade.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion (2008:58) av Stefan Nilsson (mp) om rökfri arbetstid för personal som arbetar med barn, äldre och människor med funktionsnedsättning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

Motion (2008:58) av Stefan Nilsson (mp) om Rökfri arbetstid för personal som arbetar med barn, äldre och människor med funktionsnedsättning anses besvarad med vad föredragande borgarrådet anför.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Ylva Tengblad

ÄRENDET

Stefan Nilsson (mp) har den 17 juli 2008 lämnat en motion (2008:58) till kommunfullmäktige i vilken föreslås att kommunfullmäktige ska besluta om rökfri arbetstid för personal som arbetar med barn, äldre och människor med funktionshinder samt att alla anställda som vill sluta röka ska erbjudas rökavvänjningskurser utan kostnad.

Motionären anför att införandet av rökfri arbetstid är en åtgärd för att barn, omsorgstagare och brukare i stadens verksamheter ska slippa röklukt och att andas in rökpartiklar, samt att det förebygger att barn och ungdomar börjar röka om personalen inom barnomsorgen och på skolor inte röker.

I motionen anføres också att rökfri arbetstid även skulle vara ett sätt att hjälpa många anställda att sluta röka, även om huvudskälet är att förbättra hälsa och livskvalitet för brukare och omsorgstagare.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, utbildningsnämnden, äldre-
nämnden samt stadsdelsnämnderna för Enskede-Årsta-Vantör och Östermalm.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 17 september 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Skälen hos arbetsgivare för att besluta om rökfri arbetstid varierar. Ofta anføres arbetsmiljö och folkhälsoskäl men ibland också ett rent brukarperspektiv. När enbart brukarperspektiv anges som skäl krävs rökfriheten i vissa fall enbart av de personalgrupper som arbetar direkt med brukare, exempelvis inom äldreomsorg. I övriga fall gäller rökfri arbetstid oftast för alla som arbetar i kommunens verksamheter, inklusive politiker.

I finansborgarrådets förslag till budget för 2009 för stockholms stad står att ”Staden ska utöka arbetet för att skapa en rökfri arbetstid i alla stadens verksamheter till gagn för såväl de anställdas hälsa som brukarna.” Staden föreslås således starta ett arbete som på sikt för längre än vad som anføres i motionen.

Stadens storlek kräver att arbetet, från ett tänkt beslut om rökfri arbetstid fram till det faktiska genomförandet, ges utrymme och tid. Ett genomförande av en rökfri arbetstid måste förankras väl, få acceptans och stöd från ledning och chefer. Införandet ska också ske i samverkan med fackliga organisationer. Risken är stor att efterlevnaden av beslutet blir dåligt om frågor om HUR och VARFÖR inte har kunnat hanteras i

hela organisationen. Det gäller också att ta vara på och stödja den vilja som finns hos många medarbetare och chefer som vill sluta helt eller åtminstone begränsa sitt rökande.

Genomförandet av rökfri arbetstid i Stockholms stad är även ett viktigt bidrag i stadens arbete med att sänka sjukfrånvaro. Påverkan av livsstilsfaktorer som rökning, fysisk träning och kost har stor betydelse för medarbetarnas hälsa. Ett genomförande av rökfri arbetstid för alla medarbetare och chefer i staden bidrar till att främja hälsan och kan på sikt sänka sjukfrånvaron bland stadens medarbetare.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 27 november 2008 att som svar på remissen överlämna och återropa utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av ledamoten Per Olsson (MP), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 27 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen delar motionärens uppfattning om tobaksrökning som ett allvarligt folkhälsoproblem och ett område där arbetsplatsen kan göra mycket för att stödja medarbetare att sluta röka och därmed åstadkomma en hälsosammare arbetsplats för både rökarna själva, andra medarbetare och brukarna. En rökfri arbetstid innebär i allt väsentligt att ingen skall behöva utsättas för röklukt och rökpartiklar.

Under raster, som inte är en del av arbetstiden, t ex lunchen, är det inte möjligt att reglera de anställdas rökande om det sker utanför arbetsplatsen, varför en del av nämnda olägenheter kommer att kvarstå.

I motionärens förslag framgår inte om alla inom verksamheter som rör omsorgen skall omfattas av den rökfria arbetstiden. Skall t ex administrativa funktioner undantas då dessa i många fall inte kommer i direktkontakt med de angivna målgrupperna?

Ett antal kommunala förvaltningar bedriver verksamheter vilka inte alls omfattas av motionärens förslag vilket innebär att det även fortsättningsvis kommer att vara möjligt att röka under arbetstid. Vid ett eventuellt genomförande anser utbildningsförvaltningen att en rökfri arbetstid bör omfatta samtliga anställda i staden.

Utbildningsförvaltningen delar helt motionärens uppfattning om att stödja olika former av rökavvänjning. Det förstärker bilden av en arbetsgivare som bryr sig om både de anställda och brukarna.

Av motionen framgår inte om den rökfria arbetstiden skall ske genom ett förbud eller hävdas på annat sätt. Vid ett förbud måste klargöras hur ett sådant skall upprätthållas och vilka arbetsrättsliga sanktioner som kan bli aktuella för dem som bryter mot detta.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 oktober 2008 att som svar på remissen anföra följande.

De senaste åren har ett antal kommuner börjat arbeta aktivt med att minska rökningen bland sina anställda, ofta genom att besluta om kommun- och verksamhetsövergripande policier som tydligt markerar att arbetstiden ska vara rökfri. De flesta landsting arbetar sedan länge med rökfria arbetsplatser.

Arbetet med att minska rökningen på arbetstid kan motiveras på flera sätt. Oftast anförs arbetsmiljö och folkhälsoskäl men ibland också ett rent brukarperspektiv. I förlängningen finns också ekonomiska argument, där framförallt minskad sjukfrånvaro kan gynna stadens ekonomi.

Staden arbetar på många sätt med att höja kvaliteten i våra verksamheter. Inom verksamheter som barnomsorg, skola samt äldre- och handikappomsorg har brukarna en mycket nära kontakt med personalen. Att anställda röker påverkar därför brukarna, med de hälsorisker och obehag som det kan innebära. Rökförbud på exempelvis äldreboenden skulle sannolikt innebära en trevligare miljö för de äldre, såväl inomhus som utomhus, vilket i sin tur kan komma att öka den upplevda kvaliteten i omsorgen.

Det är en relativt stor grupp av landets kommunanställda som röker, beräkningar visar på drygt 120 000 personer av de ca 700 000 anställda. Undersökningar visar också att uppemot 80 procent av rökarna skulle vilja sluta. SKL har ett centralt arbetsmiljöråd där fack och arbetsgivare samarbetar. Rådet har gått ut med en uppmaning till landets kommuner om att skapa rökfria arbetsplatser. SKL:s rekommendation innebär att arbetstiden ska vara rökfri. Arbetstiden gäller hela dagen förutom lunchrast.

I finansborgarrådets förslag till budget för 2009 för Stockholms stad står att ”Staden ska utöka arbetet för att skapa en rökfri arbetstid i alla stadens verksamheter till gagn för såväl de anställdas hälsa som brukarna.” Staden föreslås således starta ett arbete som på sikt för längre än vad som anförs i motionen.

Stadens storlek kräver att arbetet med en rökfri arbetstid ges både utrymme och tid. Att arbeta med tobaksprevention är ett långsiktigt arbete som måste förankras väl för att få acceptans och stöd. För att arbetet ska bli framgångsrikt

måste det ske i samverkan mellan arbetsgivare, medarbetare och fackliga representanter, samt kombineras med tydlig information, regelbunden feedback och uppmuntran samt adekvat rökslutarstöd.

Det är viktigt att poängtera att det är ett personligt beslut att sluta röka. Ingen arbetsgivare vare sig kan eller ska tvinga någon att avstå från rökning. Där emot går det att införa förbud mot rökning på arbetstid. Eftersom många kommuner ganska nyligen infört policies om rökfri arbetstid saknas större utvärderingar. Ett flertal internationella undersökningar visar dock att rökförbud leder till att fler slutar röka och att de som fortsätter röka ändå minskar sin konsumtion. Rökfria miljöer skyddar ickerökare, stödjer rökaren till minskad konsumtion, stimulerar inte sällan till rökslut och minskar risken för återfall.

Reservation anfördes av vice ordföranden Leif Rönngren m.fl. (S), ledamoten Margareta Johansson (V) samt ledamoten Eivor Karlsson (MP) till förmån för äldreförvaltningens förslag till beslut.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Eivor Karlsson (MP), *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 12 september 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Mål för folkhälsoarbetet

Den nya svenska folkhälsopolitiken utgår från elva målområden som fokuserar på de faktorer i samhället som påverkar folkhälsan, det vill säga på livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor. Ansvaret för målen är fördelade mellan olika aktörer och nivåer i samhället. Mål 11 handlar om ett minskat bruk av tobak och till det har fyra delmål formulerats. (<http://www.fhi.se>)

I propositionen En förnyad Hälsopolitik 2007/08:110 poängteras individens behov av integritet och valfrihet för sin hälsa och även kommunernas och landstingens viktiga roll inom folkhälsoarbetet understryks. (<http://www.fhi.se>)

Pågående arbete för en rökfri arbetstid i landets kommuner

I en enkät år 2007 ställde Sveriges Kommuner och Landsting frågor till landets kommuner om pågående arbete för en rökfri arbetstid. Det var 213 av landets 252 kommuner som svarade och resultatet visar att tobaksprevention finns på agendan i många kommuner.

Antal kommuner av de 213 som svarat "har helt genomfört":

	2007
Politiskt beslut om rökfri arbetstid	23
Har en policy	31
Inga rökrum inomhus	140
Anvisade utomhusplatser för rökning	87
Genomfört helt rökfri arbetstid	19
Adekvata resurser för avvänjningsstöd	63
Kommuner som ger personalen utbildning i bemötande av brukare som är rökare	6
Plan för uppföljning av policyn	12

Stockholms stads arbete för att skapa en rökfri arbetstid

I förslag till Stockholms stads budget för 2009 och inriktning 2010 och 2011 står att arbetet ska utökas för att skapa en rökfri arbetstid i alla stadens verksamheter till gagn för såväl de anställdas hälsa som brukarna.

Äldreförvaltningens anser att det är viktigt med ett aktivt arbete för att skapa en rökfri arbetstid. För att lyckas bra med detta arbete vill äldreförvaltningen framföra nedanstående citat från rapporten Med fokus på rökfri arbetstid (Sveriges Kommuner och Landsting 2007).

”Lärdomar från internationell tobaksprevention och arbetet med rökfritt landsting i Sverige visar att det finns ett antal tydliga framgångsfaktorer i arbetet med rökfri arbetstid. Fokus ligger på den rökfria miljön, det ska vara lätt att ta ett beslut att bli rökfri och svårt att börja röka. Att arbeta med tobaksprevention är ett långsiktigt arbete och en del av de ordinarie arbetsprocesserna. En nyckelfaktor är en policy, politiskt förankrad, som har processats fram av arbetsgivare, medarbetare och fackliga representanter. Viktiga inslag är tillgång till rökfria miljöer, information om policyn, regelbunden feedback och uppmuntran samt adekvat rökslutarstöd.”

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 oktober 2008 att som svar på remissen överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 oktober 2008 har i huvudsak följande lydelse.

En rökfri arbetsmiljö är angelägen för såväl medarbetare som brukare. Att på olika sätt stödja medarbetarna att sluta röka är en del i att åstadkomma en hälsosam arbetsmiljö. Förvaltningen är därför positiv till motionens förslag och anser att staden bör överväga om rökfri arbetstid ska vara en del i stadens policy. I samband med det bör erfarenheter inhämtas från arbetsgivare som framgångsrikt har infört rökfri arbetstid. Det kan dock noteras att även om medarbetarna inte röker under arbetstid, kan det kvarstå att en del medarbetare inte arbetar i rökfri arbetsmiljö eftersom brukarna röker.

Förvaltningen tillämpar i nuläget inte rökfri arbetstid. Däremot ska rökning ske utomhus eller på annan särskild avsedd plats. Framöver kommer förvaltningen att undersöka möjligheterna för att mer systematiskt erbjuda rökavvänjningskurser till anställda som vill delta i detta.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden tillstyrker motionen och översänder detta tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 oktober 2008 att som svar på remissen överlämna och återropa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 oktober 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget. I förvaltningen har en längre tid diskussioner förts om rökfri arbetstid för **samtliga**. Några enheter har redan infört detta. Nu planeras rökfri arbetstid införas för samtliga stadsdelsförvaltningens verksamheter. Detta kommer att kompletteras med erbjudande till rökare/snusare om olika former av stöd.

Förvaltningen instämmer i att rökfri arbetstid är ett bra sätt att förbättra hälsan och livskvaliteteten för barn, omsorgstagare och brukare och att det skulle förebygga att barn och ungdomar börjar röka.

Förvaltningen föreslår nämnden att godkänna förvaltningens svar på denna remiss och överlämna svaret till kommunstyrelsen.

RESERVATIONER M.M.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av ledamoten Per Olsson (MP) enligt följande

Utbildningsnämnden beslutar att

- delvis anta förvaltningens tjänsteyttrande som svar på remissen.
- låta stycke två och tre under rubriken "Förvaltningens synpunkter" utgå.

Äldrenämnden

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Eivor Karlsson (MP) enligt följande

Det är viktigt med åtgärder som minskar rökningen i alla delar av samhället.

Det är positivt att det i förslag till Stockholms stads budget för 2009 och inriktning 2010 och 2011 står att arbetet ska utökas för att skapa en rökfri arbetstid i alla stadens verksamheter.

Rökfri arbetstid bör gälla alla anställda i Stockholms stad, d.v.s. även tjänstemän och politiker.

Det är viktigt att staden erbjuder all personal aktiv behandling mot rökning, d.v.s. professionell rökavvänjning.

Det bör klargöras om en rökfri arbetstid kan gälla anställda hos privata entreprenörer som arbetar för Stockholms stad - en stor del av de personalgrupper som nämns i motionen har privata arbetsgivare.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2008:58

2008:58

Motion av Stefan Nilsson (mp) om rökfri arbetstid för personal som arbetar med barn, äldre och människor med funktionsnedsättning

Dnr 224-1869/2008

I Sverige dör 7 000 personer årligen i tobaksrelaterade sjukdomar. Ungefär 500 av dem är passiva rökare. Kampen mot tobaken har förts i Sverige sedan slutet av 1960-talet, men först 1993 kom tobakslagen som begränsade rökning på arbetsplatsen och i offentliga lokaler.

2005 infördes ett totalförbud mot rökning på landets serveringar, en lag som haft mycket positiva effekter.

Numera har de allra flesta landsting rökfritt under arbetstid. Det är naturligt, då den största delen av landstingens verksamheter handlar om vård och hälsa. Även många kommuner har rökfritt under arbetstid och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) får allt oftare förfrågningar från kommuner som överväger att införa det. I de kommuner som har infört detta har personalen ofta möjlighet att röka på lunchrasten, eftersom denna inte ingår i arbetstiden, men då utomhus utanför arbetsplatsen.

Framför allt inom de kommunala verksamheter som handlar om omsorg om andra människor - barn, äldre och människor med funktionsnedsättning - borde det inte vara tillåtet att röka under arbetstid. Det måste ses som en viktig del av miljön och livskvaliteten för barn, omsorgstagare och brukare att slippa rökluft och att andas in rökpartiklar. Dessutom förebygger det att barn och ungdomar börjar röka om personalen inom barnomsorgen och på skolor inte röker. Barn och ungdomar har de vuxna som förebilder också i detta avseende.

Rökfri arbetstid skulle också hjälpa många anställda att klara av att helt sluta röka, även om huvudskälet är att förbättra hälsan och livskvaliteten för barn, äldre och människor med funktionsnedsättning. Det är lättare att själv sluta röka när man inte har arbetskamrater som röker på arbetstid eller utsätts

för passiv rökning. Undersökningar visar att tre av fyra rökare vill sluta och att rökfria arbetsplatser stimulerar människor att sluta röka. Därför bör all personal också erbjudas kurser i rökavvänjning. Genom att hjälpa personal att sluta röka skulle kommunerna tillsammans kunna spara omkring två miljarder kronor, som i stället skulle kunna användas till att förbättra kvaliteten i de kommunala verksamheterna.

Rökfri arbetstid är ett sätt att förbättra hälsan och livskvaliteten för barn, omsorgstagare och brukare och det skulle förebygga att barn och ungdomar börjar röka.

Jag föreslår kommunfullmäktige besluta att

1. arbetstiden ska vara rökfri för personal som arbetar med barn, äldre och människor med funktionsnedsättning
2. alla anställda i kommunen som vill sluta röka ska erbjudas rökavvänjningskurser utan kostnad.

Stockholm den 17 juli 2008

Stefan Nilsson